

"Томпо оройуонугар хомус сайдыта"
аһаҕас улуустаабы научно-практической кэмпириэнсийэ

Хомусчут, тойуксут
Ульяна Федотовна Иннокентьева

Толордо: Саха Республикатын
культуратын туйгуна,
Мярина Наталья Христофоровна

2019 с.

Хомусчут, тойуксут Ульяна Федотовна Иннокентьева

Айылбаттан айдарыылаах учуутал, Тыыл, Үөрэҕири ветерана, РСФСР Үөрэҕириитин туйгуна, Саһыл нэһилиэгин, Томпо оройуонун бочуоттаах олохтооҕо, Томпо улууһугар хомус сайдарыгар бэйэтин сэмэй кылаатын киллэрбит Ульяна Федотовна Иннокентьева туьунан кэпсээммитин саҕалыбыт.

Ырыаҕа ылламмыт Күөх Ньурбаҕа Токо нэһилиэгэр күн сириҥ көрбүтэ. Икки бырааттарынаан сэрии сылларыгар тулаайах хаалан улэҕэ оҕо эрдэбиттэн эриллбитэ. Сытыы-хотуу, улэһит кыыс Аранастаах 7 кылааһын туйгуннук бүтэрэн, Бүлүүтээҕи педучилищеҕа үөрэнэ киирбитэ. Үөрэнэ сылдьан сөбүлээн уус-уран кружоктарга кытара кылыһахтаах чуор куолаһынан тойуктаан дыиэрэтэрэ, оһуохай тылын таһааран оҕо дьону тардара, сыһа тардан хомустаан дьүрүһүтэрэ - барыта тапталлаах аҕатыттан кэлбит удьуор утум этэ. Кини аҕата аатырбыт оһуохайдыт Сергей Зверевка-Кыыл Уолугар кутуруксут этэ. Олус үчүгэйдик оһуохайдыра, ону батан Ульяна Федотовна оһуохайы, тойугу олус сөбүлүүр этэ. Хас ыһыах, фестиваль кинитэ суох ааспата. Оройуонна тарбахха баттанар тойуксут, оһуохайдыт. Элбэх Грамоталардаах, дипломнардаах. Кини кэхтибэт кэрэ куолаһын, алгыстаах айар дьарыгын «Көмүс куолаһ» үрдүк ааты ылбыта туоһулуур.

Томпо оройуонугар, от ыйыгар хатын чаран тыалардаах, дьэдьэн уга тэлгэһэлээх, субуруйар элгээн күөллээх, эйэбэс улэһит боростуой дьонноох, дыиннээх саһа ыаллардаах, үгүс астаах-үөллээх, бултаах, байылыат олохтоох Майыана диэн кыракый бөһүөлөккэ үлэлии кэлиэбиттэн, нэһилиэк үлэтигэр көхтөөхтүк кыттыбыта, кулуубка киэһэ айы мустан ыллыыллара, туойаллара, баянынан үнкүүлүүлэрэ. Ульяна Федотовна оһуохайга ыччаттары түмэрэ, хас концерт айы оһуохайдаан тэйэллэрэ. Оччолорго ыччат олус көхтөөх этэ, сатыыр сатаабат бары кытта сатыыллара.

Хомуска дьарыгы 1970 сыллартан саҕалаабыта, оччолорго хомус көстөрө ыарахан этэ, дьонунан үлэһэн, Тааттаттан саһаастыыллара. Сценаҕа билсбит дьүөгэлэринээн, Улуу олонхоһуттарынан аатырбыт сураҕырбыт Тааттаттан кийиит буолан сүктэн кэлбит, дыкти кылыһах куоластаах ырыаһыт Анна Ивановна Сыромятниковалыын, үнкүүһүт бэрдэ, Өлүөхүмэттэн кэлбит кийиит кыыс Людмила Михайловна Жироховалыын, эмиэ кийиит, кулууб улэһитэ Алевтина Николаевна Скрыбыкиналыын ыччаттары түмэ тардан араас фестивалларга, концерттарга кытталлара.

Өр сыл кулуубка үлэлээбит дьүөгэтэ Алевтина Николаевна Скрыбыкина

ахтар: «Мин 1964 сыллаахха кийиит буолан кэлэн Майыанаҕа кулуубка үлэли киирбитим. Ульяна Федотовна эмиэ кийиит буолан иккис оҕотун төрөтөн, учууталлыы сылдыра. Кулуубка саамай активнай кыттааччым этэ, куруук туойан, саха норуодунай ырыаларын ыллаан, оһуохайдаан, хомуустаан тахсара. Бэйэтэ анал хомуустаах этэ, оччолорго хомус дөбөннүк көстүбэт буолан, кини хомустуура истэргэ олус кэрэ этэ. Оскуолаҕа оҕолору эрчийэбин диирэ. Кэлин сана бөһүөлэҕэ көспүппүт кэннэ анал хомус бөлөбүн тэрийбитэ. Тааттаттан энин сакаастаһан син хомус көстүбүтэ. Хомус доһуһуолунан сахалыы ыллаан дьийэрэтэргэ кини үөрэппитэ. Бииргэ үлэлиир коллегалара, нэһилиэк ыччаттара, уола Рафик хомуска оонньууру толору баһылаабыттара. Саһыл нэһилиэгэр хомус оонньуурга бастакы сүүрээни киллэрбит күндү киһибитигэр нэһилиэк аатыттан махталбыт мунура суох».

1962 сыллаахха олус сэмэй майгылаах, үлэһит бэрдэ, олохтоох уолга кэргэн тахсар, 3 уол оҕону улаатыннараллар. Ол эрэри кэргэнэ эрдэ өлөн оҕолорун бэйэтэ иитэн, үөрэхтээх дьон онортуур. Сыл-хонук: үлэ үөһүгэр ааһар. Бииргэ үлэлиир коллегаларын, Саһыл ыччаттарын хомуска уһуйан, оройуонна биллэр хомус бөлөбүн тэрийэр, араас фестивалларга кытталлар. Бу кэмнэ улахан учууталы, кэрэ ийэни улахан охсуу күүтэр, саамай эрэнэр оҕото, улахан уола, эдэр ученай Рафаэль соһумардык күн сириттэн күрэнэр. Ульяна Федотовна олоххо күүстээх тардыһыта, оҕолорун-сиэннэрин тустарыгар олох хаһыс хаһыннарыгар бэриммэҕэ, кытаанах санаатынан, тулуурунан иннин диэки тохтообокко олох үөһүгэр дьулуурдаахтык өксөйүүтэ, ыччат, оҕо ортотугар сылдьан, нэһилиэк культурнай үлэтигэр көхтөөхтүк кыттыыта, хомус, тойук курдук норуот культуратын киэнник тарҕатыта биһиэхэ холобур буолар.

Өбүгэбит сиэрин-туомун, дьүрүһүйэр хомус тыастаах ырыатын-тойугун кэнчээри ыччат дуһатыгар сүппэттии инэрэн, элбэх дьону, оҕону хомуска уһуйбута. Араас конкурстар, фестиваллар аайы этигэн хомуһун туппутунан сценаҕа табыстабына көрөөччү сэргии туһэрэ, кини дьүрүһүтэр хомуһун тыаһыгар, сардаана сибэҕки киэргэллээх Кыыс Амма кытыллара долгуһаллара, Энсиэли, Эркээни киэн нэлэмэн сыһыллара саҕахха тийэн сүтэллэрэ, күөрэгэй чыычаах дьырылас ырыата иһиллэрэ.

Хас да көлүөнэ эдэр ыччаты үөрэх-билии мунура суох умсулҕаннаах байҕалыгар умустаран, киһи буолан кииллийэргэ кэмэ суох үөрэҕи ыытан, олох киэн суолугар бигэтик үктэннэрэргэ олоһун кэрэ кэмнэрин анаабыт, сырдык баҕа санаатын толорбут, Учууталлар Учууталлара Ульяна Федотовна хомуска уһуйбут оҕолоро билигин культура киэн эйгэтигэр үлэли

сылдьаллар. Үөрэппит оҕото, Саха Республикатын туйгуна, Саһыллааҕы культура дьиэтин директора Федор Николаевич Охлопков ахтыытыттан: «Ульяна Федотовна улахан уолунаан Рафиктыын бииргэ улааппыппыт, олус доҕордуу этибит, Учуталбыт дьиэтигэр элбэхтэ сылдьарбыт, наар солото суох сылдьара, араас концерттары тэрийэллэрэ, сценка туруораллара, бүтэнигэр хайаан да оһуохайдаан тэйэллэрэ, мин Учуталым хомуска оонньоурун олус сэргиирим, кэлин улаатан баран Рафиктыын хомуска оонньоурга үөрэммиппит, концертка кыттар буолбуппут, культура үөрэҕин бүтэрэн баран кулуубка үлэлии кэлбиппэр олус үөрбүтэ, үлэбэр күүс-көмө буолбута, араас элбэх күрэхтэргэ барытыгар кыттара, инники күөҥнэ сылдьарбытыгар элбэх үтүөнү онорбута

30 сүл культураға улэлээбит, культура туйгуна Наталья Христофоровна Мярина ахтытыттан: “Бастакы учууталбын кытта 1970 сүллаахха Майыанаба билсибитим. Оччолорго хомус тыаһын ааһан иһэр гастроль артыыстарыттан истибитим. Олус диэн сөхпүппүн, ымсыырбышпын өйдүүбүн, Учууталым барахсан онно аан бастаан хомуһу көрдөрбүтэ, тыаһатан иһитиннэрбитэ. Аҕабар тийээн: “Хомус наада!” диэн ытаабытым. Аҕам хантан булуой, оннук дэннэ көстөр күндү малы? Учууталбар этэн кыратык тыаһата үөрэппитэ, олус сэрэн диирэ, курустаал таас курдук тутан туран тыаһаппышпын өйдүүбүн. Маны таһынан араас ырыалары үөрэтэрэ, тойукка, оһуохайга уһуйбута. Кэлин улаатан, улэһит буолан баран учууталбынаан тэннэ кулууб улэтигэр сүлдэбышпыт. Кини нэһилиэк ветераннарын Сэбиэтин хотуна этэ, элбэх араас концерттары ытарбыт, Фестивалларга куруук сүлдэра, оройуон ыһахтарыгар кутуруксут оносторо, 2005 сүллаахха Манчаары ыһаҕар баран оһуохайга кыттыбыта, тойук туйсубута. Бастынар кэккэлэригэр киирэн анал Грамота ылан үөрбүтэ-көппүтэ, ол сүл тапталлаах Ньурбатыгар тийээн оһуохайга кыттан Анал бириис ылбыта, мин кинини тыла-өһө хомоһойуттан, ис-иһиттэн тахсан иһериттэн олус сөбөр этим. Билигин кини суолунан бараммын, тойукка, хомуска ыччаттары уһуйабын. Үөрэппит оһобут Охлопкова Олеся Николаевна тэрийбит «Үнүгэсчээн» оһолорго бөлөһө, улахан дьон хомуска бөлөһө оройуонна, Республикаға миэстэлэһэллэр. Норуотум баай фольклоругар уһуйбут, олохпор суолбун буларбар ыйан биэрбит учууталбар махтал тылын этэммин, нөрүөн-нөргүй тиэрдэбин».

Урдук категориялаах учуутал, бастың общественик Ульяна Федотовна Иннокентьева өр сүлларга ышпыт сыралаах үлэтэ сыаналанан, үгүс ахсааннаах Бочуот грамоталарынан, Махтал суруктарынан, мэтээллэринэн наҕараадаламмыта, кини аата Саха сирин чулуу педагогтарың кинигэтигэр киирбитэ.

Сахалы майгыны санатар,

Сайаҕас ырыалаах аргыһым,

Мунчаарбыт сүрэҕи уоскутар.

Ураты дууһалаах атаһым,

Хотугу норуотум дьоннорун, хоһуй дуу куруутун, добуруом

Ураанхай сахабыт дууһатын, долгут дуу куруутун хомуһум!

